

Sygn. akt II CSKP 561/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Bank S.A.

z siedzibą w W.

przeciwko J. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 września 2022 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 15 lipca 2019 r., sygn. akt I ACa 612/19,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód - Bank S.A. w W. (dalej: Bank) - wniósł o zasądzenie od pozwanej J. S. kwoty 228 333,87 zł. (w tym 185 463,79 zł. z tytułu niespłaconego kapitału

kredytu, 42 840,08 zł. niespłaconych odsetek naliczonych za okres od 13 grudnia 2014 r. do 13 maja 2015 r. oraz 30 zł. kosztów postępowania windykacyjnego) z dalszymi odsetkami za okres od 14 maja 2015 r. do dnia zapłaty, liczonymi od kwoty 185 463,79 zł. według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej każdorazowo czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP. Wydany w tej sprawie wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 26 kwietnia 2017 r. (I C 206/16) oddalający powództwo, został następnie uchylony wyrokiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 30 października 2017 r. (I ACa 1175/17), a sprawa przekazana Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Rozpoznając sprawę ponownie, Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 3 listopada 2011 r. J. S. złożyła w B. S.A. wniosek o udzielenie kredytu gotówkowego [...] w kwocie 199 000 zł. na okres 96 miesięcy z przeznaczeniem na spłatę innego kredytu. We wniosku pozwana podała adres zamieszkania: ul. [...], W. oraz adres korespondencyjny: R., T.. W dniu 18 listopada 2011 r. strony zawarły umowę tego kredytu gotówkowego na warunkach szczegółowo opisanych w ustaleniach faktycznych, wskazując, że nie jest to kredyt konsumencki. Integralną część umowy stanowił plan spłaty rat kredytowo-odsetkowych oraz wyciąg z Taryfy. W dniu 18 listopada 2011 r. powód wypłacił pozwanej kwotę 199 000 zł. Pozwana dokonywała nieregularnych spłat kredytu i wielokrotnie składała wnioski o okresowe zawieszenie spłaty kredytu; na skutek ich uwzględnienia przez Bank strony zawarły kilka aneksów do umowy w przedmiocie okresowego zawieszenia spłat rat kredytu oraz ich znacznego zmniejszenia, okresowo nawet do 100 zł. miesięcznie. Pozwana zalegała jednak z zapłatą nawet tak obniżonych rat; na dzień 13 października 2014 r. saldo niespłaconego kredytu wyniosło 185 463,79 zł. W tej sytuacji, powodowy Bank pismem z 29 grudnia 2014 r., skierowanym do pozwanej na adres R., T., wezwał ją do zapłaty zaległych dwóch rat w kwocie 217,63 zł. (kapitał 200 zł., odsetki 2,63 zł., prowizja 15 zł.) oraz dalszych należnych odsetek w terminie 7 dni. Bank wskazał także w tym piśmie, że w przypadku nieuiszczenia przez pozwaną tej zaległości, z upływem powyższego terminu wypowiada pozwanej przedmiotową umowę kredytu w zakresie warunków spłaty; termin wypowiedzenia wynosi 30 dni; wypowiedzenie warunków spłaty oznacza obowiązek spłaty całej kwoty zadłużenia kredytowego w terminie wypowiedzenia.

Powód wskazał, że na dzień sporządzenia tego pisma zadłużenie pozwanej wynosi kwotę 222 888,66 zł. (kapitał 185 463,79 zł, odsetki zaległe 37 409,87 zł, prowizje i opłaty 15 zł.). Poinformował także pozwaną, że niespłacenie zadłużenia w terminie wypowiedzenia spowoduje, że od następnego dnia po jego upływie, kwota całego zadłużenia stanie się przeterminowana i wymagalna; od przeterminowanego i wymagalnego kapitału Bank będzie naliczał dalsze odsetki, a nadto podejmie opisane w tym piśmie działania w celu wyegzekwowania zadłużenia. Powyższe pismo zostało odebrane pod wskazanym wyżej adresem przez męża pozwanej – J. S.. Kolejnym pismem z 19 marca 2015 r., skierowanym na ten sam adres pozwanej w T., powód, w związku z wypowiedzeniem warunków umowy kredytu gotówkowego, wezwał pozwaną do uiszczenia kwoty 225 539,20 zł. (kapitał 185 463,79 zł., odsetki zaległe 40 045,41 zł, prowizje i opłaty 30 zł.) oraz dalszych należnych odsetek naliczanych na bieżąco według zmiennej stopy procentowej, wynoszącej na dzień sporządzenia pisma 10 % w stosunku rocznym, w terminie 7 dni, licząc od dnia doręczenia tego pisma. Na dowodzie doręczenia tego pisma widnieje data 26 marca 2015 r., podpis: „S. J.” oraz nieczytelny dopisek w nawiasie. W dniu 14 maja 2015 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg bankowych nr [...], w którym stwierdził, że w jego księgach figuruje wymagalna wierzytelność wobec J. S., zam. R., T., na podstawie umowy o kredyt gotówkowy z 18 listopada 2011 r. z tytułu: niespłaconej należności głównej 185 463,79 zł, odsetek za okres od 3.12.2014 r. do 13.05.2015 r. 42 840,08 zł. liczonych według stopy procentowej: od 3.12.2014 r. do 04.03.2015 r. 12 % i od 5.03.2015 r. do 13.05.2015 r. 10 %, a także kosztów 30 zł. oraz dalszych należnych odsetek od 14 maja 2015 r. do dnia zapłaty, naliczanych według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w B. S.A., stanowiącej każdorazowo czterokrotność stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego od kwoty 185 463,79 zł, wynoszącej aktualnie 10 % w stosunku rocznym.

W dniu 8 sierpnia 2018 r. powód wystawił kolejny wyciąg z ksiąg bankowych nr [...], w którym stwierdził, że w jego księgach figuruje wymagalna wierzytelność wobec J. S., zam. R. T., na podstawie umowy kredytu gotówkowego z 18 listopada 2011 r. z tytułu: niespłaconej należności głównej 185 463,79 zł, odsetek 102 950,67 zł. za okres od 3.12.2014 r. do 13.05.2015 r. zł. liczonych według stopy

procentowej: od 3.12.2014 r. do 04.03.2015 r. 12 % i od 5.03.2015 r. do 13.05.2015 r. 10 %, a także kosztów postępowania windykacyjnego, sądowego i egzekucyjnego 17 540,26 zł. oraz dalszych należnych odsetek od 14 maja 2015 r. do dnia zapłaty, naliczanych według zmiennej stopy procentowej obowiązującej w B. S.A. stanowiącej każdorazowo czterokrotność stopy kredytu lombardowego NBP od kwoty 185 463,79 zł, wynoszącej aktualnie 10 % w stosunku rocznym.

Opierając się na tych ustaleniach faktycznych, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje tylko na częściowe uwzględnienie, albowiem wbrew stanowisku powoda, oświadczenie o wypowiedzeniu kredytu zawarte w piśmie z 29 grudnia 2014 r. nie spowodowało skutecznego wypowiedzenia umowy kredytu i postawienia całego zadłużenia z tego tytułu w stan natychmiastowej wymagalności. Było bowiem niezgodne z postanowieniami umowy kredytu, zawartymi w § 18 ust. 1 pkt 1 i 2, zgodnie z którymi, powód mógł wypowiedzieć umowę w części dotyczącej spłaty kredytu w przypadku wystąpienia zaległości w spłacie dwóch pełnych rat kredytu za co najmniej dwa pełne okresy płatności, przy czym wypowiedzenie umowy miało zostać poprzedzone wysłaniem przez powoda do pozwanej przesyłką poleconą wezwania do zapłaty zaległych należności; pozwana była zobowiązana do wpłaty zaległej należności w terminie 7 dni od otrzymania wezwania pod rygorem wypowiedzenia umowy. W ocenie Sądu Okręgowego, wezwanie do zapłaty zaległości oraz wypowiedzenie umowy kredytu to dwa różne oświadczenia banku, mające różną treść, różny cel i różne znaczenie, nawet jeżeli następują kolejno po sobie w ramach jednej procedury. Tymczasem powód zawarł te oświadczenia (wezwanie do zapłaty dwumiesięcznej zaległości) i wypowiedzenie umowy kredytu w jednym piśmie z 29 grudnia 2014 r., co Sąd Okręgowy uznał za nieskuteczne i nie rodzące skutku w postaci rozwiązania umowy kredytu. W konsekwencji uznał, że strony są nią nadal związane, zaś pozwana powinna zapłacić na rzecz powoda wymagalne raty kredytu za okres od dnia wniesienia pozwu (od maja 2015 r.) do zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym (styczeń 2019 r.). Wyrokiem z 29 stycznia 2019 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 103 895,68 zł. z odsetkami liczonymi według stopy procentowej równej

czterokrotności stopy lombardowej NBP od kwot częściowych wskazanych szczegółowo w wyroku oraz oddalił powództwo w pozostałej części.

Po rozpoznaniu apelacji obu stron, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, wyrokiem z 15 lipca 2019 r. zmienił opisany wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 228 333,87 zł. z umownymi odsetkami w wysokości czterokrotności stopy lombardowej NBP od kwoty 185 463,79 zł. za okres od 14 maja 2015 r. do dnia zapłaty oraz oddalił apelację pozwanej.

W skardze kasacyjnej pozwana zarzuciła naruszenie art. 89 k.c., art. 65 § 1 k.c., art. 354 § 1 i 2 k.c. i 56 k.c. w zw. z art. 481 § 1 - 2¹ k.c. w zw. z § 12 ust. 1-3 umowy kredytowej z dnia 18 listopada 2011 r., a także naruszenie art. 378 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 6 listopada 2019 r. Formułując te podstawy wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji strony powodowej i uwzględnienie apelacji pozwanej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 65 § 1 i 2 k.c. określa ogólne zasady dokonywania wykładni oświadczeń woli. Zawarte w nim dyrektywy interpretacyjne odnoszą się zarówno do wszystkich kategorii czynności prawnych (§ 1), jak i wyłącznie do umów (§ 2). Konsekwencją tego unormowania jest konieczność dokonania wykładni umów na trzech poziomach, tj. ustalenia literalnego brzmienia umowy, ustalenia treści oświadczeń woli przy zastosowaniu reguł określonych w art. 65 § 1 k.c. oraz ustalenie sensu złożonych oświadczeń woli składających się na umowę poprzez odwołanie się do zgodnego zamiaru stron i celu umowy (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10 oraz z 8 października 2004 r., V CK 670/03 ISNC 2005, nr 9, poz. 162). Przyjęta na tle art. 65 k.c. tzw. kombinowana metoda wykładni, w przypadku oświadczeń woli składanych innej osobie, przyznaje pierwszeństwo temu znaczeniu oświadczenia, które rzeczywiście nadawały mu obie strony w chwili jego złożenia (subiektywny wzorzec wykładni). Pierwszeństwo to jest wyprowadzane z zawartego w art. 65 § 2 k.c. nakazu badania raczej, jaki był

zgodny zamiar stron umowy, aniżeli opierania się na dosłownym brzmieniu umowy (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 29 czerwca 1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168). To, jak same strony rozumiały świadczenie woli w chwili jego złożenia, można wykazywać wszelkimi środkami dowodowymi. Na rozumienie to może wskazywać także zachowanie się stron (np. sposób wykonania umowy) już po złożeniu oświadczenia woli (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 lutego 1998 r., I PKN 532/97, OSNAPiUS 1999, nr 3, poz. 81). Oprócz kontekstu językowego, przy interpretacji oświadczenia woli powinno się brać pod uwagę także okoliczności złożenia oświadczenia woli, czyli tzw. kontekst sytuacyjny, na który składają się w szczególności dotychczasowe doświadczenia stron (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 1975 r., III CRN 160/75, OSPiKA 1977, nr 1, poz. 6), ich status, przebieg negocjacji (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 3 września 1998 r., I CKN 815/997, OSNC 1999, nr 2, poz. 38). Z art. 65 § 2 k.c. wynika nakaz kierowania się przy wykładni umowy jej celem (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 11 września 1997 r., III 39/97, OSNC 1997, nr 12, poz. 191). Nie jest konieczne, aby był to cel uzgodniony strony, wystarcza - przez analogię do art. 491 § 2, art. 492 i art. 493 k.c. - cel zamierzony przez jedną stronę, który jest wiadomy drugiej.

W kontekście przedstawionych rozważań uzasadniony jest kasacyjny zarzut naruszenia art. 65 § 1 k.c. przez błędną wykładnię § 12 ust. 1-3 umowy kredytowej z dnia 18 listopada 2011 r. oraz oświadczeń woli powoda zawartych w piśmie Banku z 29 grudnia 2014 r. Naruszenie to polega na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że powodowy Bank skutecznie wypowiedział umowę kredytu zgodnie z postanowieniami umowy. Spór w tym zakresie sprowadzał się do kwestii dopuszczalności łączenia w jednym piśmie powodowego Banku skierowanym do pozwanej kredytobiorczynie wezwania do zapłaty zaległości z oświadczeniem, że w przypadku nieuiszczenia tej zaległości, Bank dokonuje wypowiedzenia łączącego strony stosunku kredytowego z zachowaniem okresu wypowiedzenia wskazanego w umowie. W świetle postanowień umowy należy przyznać rację skarżącej, że oświadczenia powoda nie można wyklądać w oderwaniu od treści postanowień łączącej strony umowy, przy uwzględnieniu, że to Bank był autorem tej umowy, a zatem wszelkich ewentualnych wątpliwości nie można tłumaczyć na niekorzyść

pozwanej jako klienta Banku. Językowa wykładnia postanowień zawartych w § 12 i § 18 umowy prowadzi do wniosku, że skoro - cytując: „Wypowiedzenie umowy (...) zostanie poprzedzone wysłaniem przez Bank przesyłką poleconą wezwania do zapłaty zaległych należności”, zaś cytując: „Kredytobiorca zobowiązany jest do wpłaty zaległej należności w terminie 7 dni od otrzymania wezwania pod rygorem wypowiedzenia umowy” - to powód powinien najpierw wezwać pozwaną do zapłaty zaległości, a dopiero po bezskutecznym upływie terminu wyznaczonego na jej uregulowanie, wystosować do pozwanej odrębne oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy kredytu. Oświadczenie Banku o wypowiedzeniu umowy powinno być złożone dopiero po wyczerpaniu postępowania upominawczego, powinno być jednoznacznie sformułowane i stanowczo wyrażać wolę zakończenia stosunku kredytowego z upływem wskazanego w tym oświadczeniu okresu wypowiedzenia w sposób niebudzący najmniejszych wątpliwości po stronie kredytobiorcy. Połączenie tych dwóch odrębnych czynności w jednym piśmie z 29 grudnia 2014 r. było zatem niezgodne z umową i nie wywarło skutku w postaci rozwiązania umowy.

Zasadność tej podstawy kasacyjnej implikuje konieczność wydania przez Sąd Najwyższy wyroku kasacyjnego o treści, co należy podkreślić, uwzględniającej konstrukcję sentencji wyroku Sądu Apelacyjnego oraz zakres zaskarżenia skargą kasacyjną. Wobec odmiennej oceny przez Sąd Najwyższy kwestii skuteczności wypowiedzenia przez powoda umowy kredytu i nie podzielenia poglądu Sądu Apelacyjnego, że doszło do skutecznego jej rozwiązania, powodującego postawienie kwoty niespłaconego kredytu w stan natychmiastowej wykonalności i powstanie obowiązku zwrotu przez skarżącą całości kwoty niespłaconego kredytu i innych należności, aktualizuje się potrzeba ponownego rozważenia przez Sąd Apelacyjny wszystkich ustalonych w sprawie faktów oraz argumentów stron; ponownego przerechowania wymaga stan wzajemnych rozliczeń z uwzględnieniem treści umowy. Bezprzedmiotowe stało się w tej sytuacji, odniesienie się do pozostałych podstaw kasacyjnych, zwłaszcza do zarzutu naruszenia art.89 k.c.

Uchylenie wyroku w zakresie orzeczenia co do istoty sprawy pociągnęło za sobą uchylenie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, w tym

także kosztach nieopłaconej pomocy prawnej (pkt IV), pomimo nie objęcia ich w całości zakresem zaskarżenia, jako akcesoryjnych w stosunku do rozstrzygnięcia o żądaniu pozwu (art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c.)

[as]